

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2018. – Т. 37-38. – С. 139-147

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2018. – Volume. 37-38. – pp. 139-147

УДК: 32+338](498):061.1ЄС

© Ірина Бутирська¹

Розвиток політики та економіки Румунії в ЄС

У статті доведено, що важливим завданням адаптації до нових умов, в яких розвивається Румунія як повноправний член ЄС, є «європеїзація» її політичної та економічної сфер, самого менталітету румунського суспільства. Сучасна Румунія – це держава, що радикально змінилася в порівнянні з тією, яка в 1989 р. пережила найбурхливішу антикомуністичну революцію в ЦСЄ. Румунія прийняла на себе «європейськість» як національний проект тривалого розвитку, але за десять років після вступу не переконала партнерів у можливостях увійти в Шенгенську зону і охороняти зовнішні межі ЄС.

Ключові слова: Європейський Союз, Європейська комісія, Румунія, інтеграція, політичні партії, громадські організації, уряд, економіка.

The development of politics and the economy of Romania in the EU

The article proves that an important task of adaptation to new conditions, in which Romania is developing as a full member of the EU, is the "europeanization" of its political and economic spheres, the very mentality of Romanian society. Modern Romania is a state that has radically changed in comparison with that, which in 1989 survived the most turbulent anti-communist revolution in the CEE. Romania has adopted "Europeanism" as a national long-term development project, but ten years after the accession did not convince the partners of the opportunity to enter the Schengen area and protect the external borders of the EU.

The global crisis of 2008-2009, the struggle of political forces in the parliament, various institutions of other branches of power and beyond, unsolved corruption at all levels – from central to local authorities, has negatively impacted on the vital activity of the state. The deep downturn experienced by the Romanian economy makes the introduction of the scenario of future development created quite problematic. At the same time, the role of the state has not decreased in crisis conditions. There is a growing need to strengthen the function of regulation, control over market relations, increasing the value of the management function.

Keywords: European Union, European Commission, Romania, integration, political parties, public organizations, government, economy.

У Румунії, де зміна суспільної формації відбулася збройним шляхом у грудні 1989 р.², важливим чинником змін і посткомуністичного розвитку є інтеграційні процеси. Після революції держава зробила потужний поступ у формуванні інститутів і механізмів демократії. Держава за Конституція 1991 р. – демократична з республіканською формою правління. В ній є президент, наділений широкими повноваженнями, двопалатний парламент, політичний плюралізм, громадянські права і свободи, відсутність цензури³. Зняття законодавчих обмежень на вільне волевиявлення народу Румунії, в якій понад 40 рр. існувала монополія компартії (1947-1989 рр.), що деградувала після 1965 р. в одіозний культ особи генерального секретаря РКП Н. Чаушеску, викликав бурхливу політичну і громадську активність⁴.

¹ Кандидат економічних наук, доцент, кафедра менеджменту і туризму Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ, E-mail: Irina.val13@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1976-054X>
<https://doi.org/10.31861/mhpi2018.37-38.131-139>.

² Hurezeanu D. (1990), *Revoluția și refondarea societății. Alternative*. № 5. P. 13.

³ Конституція Румунії. Основной Закон. URL : <http://www.wipo.int/wipolex/ru/profile.jsp?code=RO> (дата звернення : 03.12.2017).

⁴ Язькова А.А. Крах «золотой эпохи» Чаушеску. URL : <http://dacoromania.net/article/%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%85-%> (дата звернення : 03.04. 2018).

До кінця 1990 р. в Румунії було зареєстровано майже 200 партій. Для реєстрації партії потрібно було мінімум 251 чл. (згодом поріг підвищили до 10 тис., далі до 25 тис.). Втім, у травні 2015 р. нижня палата парламенту прийняла проект, за яким нову повноцінну партію можуть створити лише три особи. На думку політиків, закон сприятиме створенню місцевих політичних сил, які впливатимуть на покращення життя румунів у регіонах⁵.

У ході змін, що супроводжувалися соціальною диференціацією, зростаючим впливом глобальних процесів на внутрішнє політичне життя, відбулася природна селекція партій і стирання відмінностей ідейно-політичних платформ. Партії у Програмах закріпили ідеї євроцентризму, вестернізації, входження в євроатлантичні економічні і військові структури. Реально ж румунські партії (як і в інших країнах) слабо спрямовані на захист інтересів різних верств суспільства, концентрують увагу на вирішення прагматичних, кон'юнктурних завдань. У 2000-х рр. у румунській політичній системі було кілька ідеологічних течій, які претендували на підтримку значних сегментів суспільства. Найвагомим гравцем на лівому фланзі виступила соціал-демократична партія (СДП) – спадкоємиця колишньої РКП. За роки реформ СДП помітно еволюціонувала до ліволіберального центру. Досить численні в Румунії праві партії, провідне місце серед яких займають Демократично-ліберальна (ДЛП) і Націонал-ліберальна (НЛП)⁶.

Відмінною рисою політичної палітри Румунії, з її складною історією, строкатим національним складом, є наявність формацій з яскраво вираженою націоналістичною й економічною орієнтацією: партія національної єдності румун (ПНСР), партія «Велика Румунія» (ПВР) і невеличка Соціалістична партія праці (СПП). Щоразу після виборів СПП веде «зважаєну» економічну політику, щоб зберегти підтримку робітників і селян.

З 1990 р. активними політичними акторами стали свого роду антиподи – ПВР, якій властива жорстка антиугорська риторика, і Демократичний союз угорців Румунії, що виступає за культурну автономію великої угорської меншини. Після вступу в ЄС, не без впливу Угорщини, у Румунії виникло ще декілька партій, які відстоюють принцип територіальної автономії певних повітів Трансильванії, де живе більшість румунських угорців⁷.

Груднева революція 1989 р. дала потужний поштовх самоорганізації громадянського суспільства Румунії: були зареєстровані сотні НУО, фондів, асоціацій, організацій. Особливу роль відіграють об'єднання найманих працівників, найбільші з них беруть участь у роботі тристоронньої комісії з урядом і спілками підприємців: картелі «Альфа», Національна конфедерація профспілок «Фреція» («Братство»), Національний блок синдикатів. Під керівництвом профспілок у 2008-2011 рр. були організовані масові виступи трудящих, спрямовані проти політики уряду щодо економії бюджетних витрат, введення нових норм до Трудового кодексу⁸.

Процеси євроінтеграції вплинули на появу в Румунії національного консенсусу щодо основних європейських пріоритетів. Він розпочався зі Стратегії підготовки асоційованих держав ЦСЄ до вступу в ЄС, розробленої фахівцями Єврокомісії (ЄК) та прийнятої представниками держав-членів у Раді Європи в Ессені 10 грудня 1994 р. На національному рівні відповіддю на Стратегію ЄС стало прийняття Декларації у Снагові 21 червня 1995 р. Це перша конкретна спроба згуртування румунських політичних сил навколо ідеї інтеграції⁹. Так, Румунія поступово перетворювалася в європейську державу через підписання і ратифікацію Договору про приєднання до ЄС, проведення переговорів та укладення Договору про вступ до

⁵ В Румынии приняли новый закон о создании политических партий. URL : <http://romania-today.ru/news/politics/2015/05/07/V-Rumynii-prinyali-novyy-zakon-o-sozdanii-politicheskikh-partiy/> (дата звернення: 03.12.2017).

⁶ Тиугеа Г.-В. Демократический транзит в Румынии (1989-2014): надежды, достижения, разочарования. URL : <http://magazines.russ.ru/nz/2014/97/5t-pr.html> (дата звернення : 25.03. 2017).

⁷ Brâncoveanu R. (2006), Sistemul care se încheie. *Sfera politicii*. № 123-126. P. 2.

⁸ Protests Over Austerity Measures Turn Violent in Romania. New York Times. 2012. 15 ianuarie. URL : https://ro.wikipedia.org/wiki/Protestele_din_Rom%C3%A2nia_din_2012 (дата звернення : 25.02. 2017).

⁹ Comisia de fundamentare a Strategiei Naționale de dezvoltare economică. Din lucrările Comisiei de la Snagov martie-iunie 1995 / Centrul de Informare și Documentare economică. București, 2000. URL : <http://www.cdep.ro/pdfs/snagov95.pdf> (дата звернення : 20.03. 2017).

спільноти¹⁰. Сформована в процесі реформ політична система Румунії адаптована до законодавчих норм ЄС. Вона замінила понад 70% власного законодавства, щоб наблизитися до права ЄС. При святкуванні 10-ї річниці підписання Договору про вступ Румунії до ЄС, Президент К. Йоханніс заявив, що 25 квітня 2005 р. особливо важливий день для Румунії: «підписання Договору про вступ прийшло після важкого процесу переговорів, який ознаменував глибокі зміни в багатьох сферах економічного і соціального життя»¹¹.

Членство Румунії в ЄС не формальний акт, а структурований до процесу інтеграції, має позитивні і негативні наслідки на інституційно-політичному, соціальному, економічному рівнях. У політико-інституційному плані, це сприятливі впливи вступу, які виражаються у підвищенні адмінпотенціалу, реформі судової системи, боротьбі з корупцією, динаміці політичного життя і розвитку партійної системи Румунії, вдосконаленні системи контролю і спостереження за зовнішніми кордонами ЄС і Румунії. Румунська адмінсистема має доступ: до активної програми європейського фінансування (програма «Адміністративний потенціал» – POSDCA, на яку в 2007-2013 рр. було виділено майже 169 млн євро); до механізму координації й обміну практикою з адмінсистемами держав ЄС; використовує присутність і дії незалежних регулюючих органів (Рада з конкуренції, Національна аудіовізуальна рада) та введення структур у державну політику¹².

Крім того, система правосуддя, боротьба з корупцією, судовий процес і держбюджет отримали помітні переваги від введення Механізму співпраці та перевірки (МСП) між Румунією та ЄС у сфері правосуддя (моніторинг, на який часто нарікають румунські функціонери). Він викликав відчутні наслідки і прискорив реформу цивільного та кримінального права, прийняття нових цивільного, процесуального і кримінального кодексів¹³. У руслі дій МСП, після вступу в ЄС, посилилась діяльність прокурорів у боротьбі з корупцією на вищому рівні, Національного антикорупційного директорату і Агентства національної цілісності Румунії¹⁴. Реального успіху досягнули в системі контролю і спостереження за кордонами ЄС, пов'язаними з Румунією, надання технічної інфраструктури, яка дає можливість приєднання Румунії до Шенгену, і реформи системи прикордонної та митної поліції, введенням заходів по запобіганню і боротьбі з корупцією.

Вступ Румунії до ЄС значно вплинув на динаміку політичного життя, партійну систему. Позитивна оцінка парламентських виборів у Румунії, європейських і президентських виборів, що відбулися в державі після 2007 р., свідчить про зниження впливу екстремістських партій у Національному і Європейському парламенті, тобто вказує на «зміщення» до центру програм партій, зосереджує увагу на громадянському порядку денному і дебатах щодо реформування та модернізації румунської політичної системи.

З точки зору економічних вигод від членства Румунії в ЄС, зазначимо, що участь в єдиному ринку допомагає державі зосередити зусилля на підвищенні норм якості, зміцненні позицій у сфері конкуренції та допомоги, лібералізації ринків, посиленні конкурентоспроможності економіки¹⁵. Тож до початку фінансової й економічної кризи, економіка Румунії демонструвала вражаюче щорічне зростання впродовж 2001-2008 рр. (та відновлення потенціалу) більш ніж на 4% у рік, у т.ч. понад 8% у 2004 і 2008 рр., а прямі іноземні інвестиції (ПІІ) свідчили про

¹⁰ Tratatul de aderarea a României la Uniunea Europeană. 25 aprilie 2005. Luxembourg. URL : http://www.mie.ro/_documente/arhiva_mie/ro/relatiile_ro_ue/tratat.htm (дата звернення : 25.03. 2017).

¹¹ Mesajul Președintelui României, domnul Klaus Iohannis, transmis cu ocazia a 10 ani de la semnarea Tratatului de aderare a României la Uniunea Europeană, Comunicat de presă, 25 aprilie 2015. URL : http://presidency.ro/?_RID=det&tb=date&id=15653&_PRID=ag (дата звернення : 22.05. 2017).

¹² Бутирська І.В. (2015). Членство Румунії в ЄС та її соціальні реформи. *Історико-політичні проблеми сучасного світу* : Збірник наукових статей. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т. Т. 31-32. С. 222.

¹³ Rapoartele MCV pe Justiție pentru România (2007-2016). Agerpres. URL : <https://www.agerpres.ro/flux-documentare/2017/01/25/rapoartele-mcv-pe-justitie-pentru-romania-2007-2016-09-20-49> (дата звернення : 28.12. 2016).

¹⁴ Direcția Națională Anticorupție. Comunicat_2017-02-17: Analiza principalelor activități de prevenire și combatere a corupției desfășurate în anul 2016. URL : <http://www.mai-dga.ro/arhive/8777> (дата звернення : 28.12. 2016).

¹⁵ Enăchescu L. (2006), Aspectele economice ale aderării României la Uniunea Europeană, *Revista Sfera Politicii / Uniunea Europeană. România. Prima zi.* №125. P. 19.

геометричне зростання у 2006-2009 рр., перевищивши 7 млрд євро на рік. Тож у період 2001-2008 рр., Румунії вдалося перейти від ВВП на душу населення в розмірі 24%, від середнього по ЄС, до 42%, від середнього по ЄС¹⁶.

Так, Румунія послідовно відновлювала всі сфери життя суспільства аж до початку економічної кризи. Зменшення нерівності підтримуване легким доступом до фінансового капіталу ЄС, в певній мірі призупинило процес деіндустріалізації Румунії. Цьому сприяли зміни у структурі економіки, збільшення третього сектора і значного скорочення первинного сектора; підвищення конкурентоспроможності; доступ до фінансових ресурсів, які не вимагали відшкодування, а виділялися структурними фондами, зокрема на Секторальну оперативну програму підвищення конкурентоспроможності економіки (POSCCE) виділили понад 2,5 млн євро у 2007-2013 рр.; на розвиток високо конкурентних сфер (платформа Dacia, Renault, OMV – Petrom, IT-компанії, компанії Soft-Win); модернізації с/г холдингів; сталий прогрес у транспортній сфері; прискорений розвиток IT-інфраструктури та комунікацій; інтенсивний ріст румунського експорту¹⁷.

Значні зміни відбулися у соціальній політиці держави: реально збільшилися доходи населення і підвищився рівень його життя, у т.ч. зростали пенсії і зарплати до початку економічної кризи; позитивні зміни в соціальній інтеграції та у боротьбі з дискримінацією; зросла міграція румунського населення – внутрішня та в європейському масштабі; скоротилася нерівність міських і сільських районів, фінансування сільських громад через гранти Єдиної с/г політики. Втілюючи норми європейського права, Румунія розробила ряд стратегій і програм для вразливих груп, людей з обмеженими можливостями, циган, неповних сімей тощо.

Попри це, проблема з включенням циган стала пріоритетом європейського політичного порядку денного, а Національна рада по боротьбі з дискримінацією, яка підняла це питання на рівні держави, стала однією з найактивніших і шанованих установ у Румунії¹⁸. Наступна складова соціальної політики, яка значно активізувалася зі вступом держави до ЄС – великий міграційний рух, що призвів до тимчасового /сталого переміщення понад 2 млн румунських громадян в інші країни ЄС, враховуючи право на вільне пересування та доступ до ринку праці в Європі. Аналітики вважають це явище і позитивним, і негативним водночас. Крім позитивів, які отримала Румунія, ставши членом ЄС, на ефективність інтеграції негативно впливали політичні і соціальні кризи, часто пов'язані з недовірою населення до влади, політичних партій та інших інститутів громадянського суспільства. При активній участі суспільства авторитарний політичний режим вдалося змінити на демократичний, монополію держави в економіці – на відкритий ринок.

Проте реформи не вивели Румунію з групи найменш розвинених держав ЄС, а висока ціна трансформації викликає в суспільстві песимізм щодо майбутнього¹⁹. Ці проблеми знайомі та близькі й іншим державам ЦСЄ. У соціальному плані очевидні негаразди після вступу в ЄС проявилися, зокрема у наступному: втрата частини найбільш активних і підготовлених професійних категорій на ринку праці в Румунії («відтік мозків» у більш розвинені країни ЄС, особливо лікарів, інженерів та програмістів); швидке старіння населення; прискорене зменшення вкладників у сферу соціального забезпечення й охорону здоров'я; поява покоління дітей, які виростили без батьків; ослаблення традиційної сім'ї, що ґрунтується на солідарності поколінь; погіршення системи охорони здоров'я і втрата конкурентоспроможності освіти з прогресивними освітніми системами ЄС.

Водночас держава зіткнулася з деформацією вихідних ідей, що лягли в основу демократизації суспільного життя. Ослаб зворотний зв'язок між владою і суспільством, зросла партизація державних структур і судової гілки влади. Болючим у політичному житті став розкол еліт, зростання тиску на владу міжнародного і національного капіталу. Це проблема

¹⁶ Wallace H., Wallace W., Pollack M.A. (2014), The Institutional Setting: Five Variations on a Theme. *Policy-Making in the European Union*. Oxford : Oxford University Press. P. 16-17.

¹⁷ Везуина М. А. (2015). Выгоды и издержки вступления Румынии в Европейский Союз. *Молодой ученый*. №10. С. 1006.

¹⁸ «Кочевники Европы». Цыгане, власть и общество в восточноевропейских странах. URL : <https://topwar.ru/89371-kochevniki-evropy-cygane-vlast-i-obschestvo-v-vostochnoevropeyskih-stranah.html> (дата звернення : 14.12.2016).

¹⁹ Бутирська І.В. (2015). Цит. праця. С. 223.

балансу влади, що хронічно властива суспільству, зіткнення між виконавчою і законодавчою владою²⁰. Глибокий злам господарської і політичної структури спровокував у Румунії невідомий раніше розквіт корупції, рівень якої в 2000-х рр. перевищував середній по ЄС вдвічі²¹. Створена в 2000 р. для боротьби з цим явищем спеціальна прокуратура порушила у 2005-2012 рр. майже 2 тис. кримінальних справ проти чиновників, партійців, бізнесменів²².

У 2012 р. на два роки засудили А. Нестасе (прем'єр у 2000-2004 рр., звинувачений у незаконному збагаченні, зловживанні владою)²³. Тотальна корупція підриває довіру до влади та змушує ЄК зберігати моніторинг соціально-економічної політики Румунії, жорсткі вимоги до її дій.

Членство в ЄС наклало відбиток на політичне життя в країні. Національна еліта розширила свою міжнародну присутність. Політичні партії через своїх представників, обраних до ЄП (33 члени в 2009 р.) та на посаду єврокомісара з питань аграрної політики, в певній мірі впливають на прийняття рішень в ЄС. Втім, членство в ЄС звузило можливості органів влади Румунії, істеблішменту, громадянського суспільства визначати внутрішню політику. Конституція закріпила пріоритет міжнародних правових актів над національними; але система солідарного права ЄС зменшує суверенітет Румунії у практичних діях на користь союзних органів.

Ступінь свободи дій політичних акторів у Румунії виявила жорстка реакція ЄС і канцлера А. Меркель на конфлікт між президентом Румунії Т. Бесеску і парламентом, який проголосував за його імпічмент у липні 2012 р. Лідери ЄС і Німеччини вказали уряду держави на порушення демократії, на що прем'єр В. Понта відповів, що «Румунія – не колонія» і «подібні слова принижують румунський народ», а потім давати пояснення в Брюсселі²⁴.

Хоч сформована в Румунії політична система близька до поняття «представницької демократії», де джерелом влади формально є народ, але на практиці він перетворився з суб'єкта на об'єкт управління. У державі ще не завершений процес поділу влади, відсутній її зв'язок з громадянським суспільством; є поляризація інтересів суспільства і владного істеблішменту, зрощеного з бізнесом²⁵. Тож викликане глобальною кризою прагнення ЄС прискорити інтеграцію, визначить подальшу еволюцію політики Румунії.

Зазначимо, що вступ держави в зону євро, який намічався на 2014 р., відкладено, через її неготовність до цього кроку. Номінальна ж відповідність критеріям вступу в зону євро не означала фактичної готовності фінансової сфери Румунії до нових умов, та ще зрушилася макроекономічна стабільність національної економіки. Складність становлення нового типу виробництва, зміни в цій сфері і політичні умови вимагали нової податкової системи²⁶.

Економічний розвиток Румунії в середньостроковій перспективі багато в чому залежав від зовнішнього фінансового впливу і доходів від продажу держактивів іноземним інвесторам. Максимум цих продаж припав на кінець 1990-х рр. і на період 2000-2006 рр. Скуповуючи контрольні чи блокувальні пакети акцій, глобальні компанії зайняли домінуючі позиції в паливно-сировинному секторі країни, галузях першого і другого промислового переділу. Монополію у видобутку нафти і газу зайняв австрійський концерн «O.M.V.», який у 2004 р. придбав румунську компанію «Petrom», п'яту за потужністю в Європі. Виробництво чорних

²⁰ Teoria si practica separatiei puterilor in stat. URL : <http://infopolitic.ro/studii/teoria-si-practica-separatiei-puterilor-in-stat-3.html> (дата звернення : 14.08.2014).

²¹ Danileț C. (2009), Corupția și anticorupția în sistemul juridic. București: Editura C.H. Beck. P. 6.

²² Corupția în România: analiză din perspectiva calității vieții. URL : <https://regielive.ro/proiecte/sociologie/corupția-in-românia-analiza-din-perspectiva-calității-vietii-64742.html> (дата звернення : 14.08.2017).

²³ Adrian Năstase, condamnat la doi ani de închisoare cu executare în dosarul "Trofeul calității". Care a fost reacția fostului premier. *Mediafax*. București, 2012. 30 Ian. URL : <http://www.mediafax.ro/social/adrian-nastase-condamnat-la-doi-ani-de-inchisoare-cu-executare-in-dosarul-trofeul-calității-care-a-fost-reactia-fostului-premier-9189316> (дата звернення : 11.08.2017).

²⁴ Gyorgy Frunda, consilier al premierului Ponta: România nu e colonie americană Ce ar fi dacă am merge noi în SUA să verificăm situația condamnatilor la moarte? (2012). *România Liberă*.. 9 iul.

²⁵ Dincă D.V. (2012). Sistemul administrativ românesc inspirație franceză și adaptare autohtonă. București: Editura Economică. P. 39.

²⁶ INS: România, primul loc în UE privind rata sărăciei relative. URL : <https://www.agerpres.ro/economie/2015/10/27/ins-romania-primul-loc-in-ue-privind-rata-saraciei-relative-12-24-19> (дата звернення : 11.08.2017).

металів повністю контролює світовий лідер у цій галузі британсько-індійська компанія «Mittal Steel», легкових автомобілів – компанії «Renault», «Ford», «General Motors». У енергетиці важливу роль відіграють концерни «ENI», «Gaz de France», «Ruhrgaz». Маючи значні фінансові ресурси, іноземні власники активно модернізують виробництво згідно вимог єдиного ринку ЄС.

Іноземний капітал (приватні інвестори, компанії, міжнародні економічні і фінансові корпорації) в ході ринкових реформ швидко освоїв ємний ринок Румунії, не дбаючи про розвиток сучасних високотехнологічних виробництв (комунікаційних і інформаційних систем, приладобудування), будівництво нових підприємств (т.зв. інвестиції «на зеленому полі»). Попри те, що Румунія є великим реципієнтом капіталу, переважна частина ПІІ і зовнішні позики йшли на придбання прав власності на національні активи.

Зайнявши ключові позиції у всіх сферах румунської економіки, західні інвестори змінили структуру своїх фінансових вливань. У 2007-2008 рр. основну роль відігравали внутрішні кредити, які надавались фірмам, що використовували дочірні відділення глобальних компаній, діючих у Румунії (50% ПІІ). Знизилась частка коштів, які спрямовуються на капіталізацію (30%); приблизно 20% складав інвестований прибуток. Але Румунія зберегла свою інвестиційну привабливість завдяки потребі в прискореній модернізації господарства, високому потенціалу природних і трудових ресурсів. За даними UNCTAD, в 2007-2008 рр. серед 12 нових членів ЄС Румунія за об'ємом припливу ПІІ займала друге місце після Польщі²⁷.

Додатковим стимулом для експансії переважно європейського капіталу служили: можливість купівлі великих активів за низькими цінами, наявність кваліфікованої робочої сили. У 1990-х рр. інвестування йшло в малі і середні фірми. А після 2000 р., коли на продаж виставили великі фірми, серед них – 50 національних компаній енергетики, залізничного транспорту, чорної і кольорової металургії, машинобудування, що складали майже 1/2 масиву держвласності, у румунську економіку прийшли ТНК. До моменту вступу Румунії в ЄС у їх власності було 17 з 23 галузей промисловості, у т.ч. на частку лише 10 ТНК припадало 2/3 об'єму промислової продукції²⁸.

У банківській системі та торгівлі іноземний капітал зайняв панівне положення. Єдиним активом, який був вилучений зі сфери продажу іноземному капіталу, були с/г землі. У Румунії діє конституційна норма, яка забороняє нерезидентам набувати у власність с/г угіддя. При вступі в ЄС Румунія домоглася відстрочки до 2015 р. щодо введення повної лібералізації обороту земель. Йдучи назустріч побажанням ЄС, влада з 2005 р. дозволила іноземцям вступати в права спадкування с/г земель. Іноземці купують землю в Румунії, тому що вона, як вважають члени організації EcoRuralis, дуже родюча і дешева. Тож понад 50% усіх с/г земель вже – власність іноземців. Лише с/г компаній Італії, які ведуть бізнес у Румунії понад 200 тис.

Серед власників румунських земель – австрійці, з інших країн Західної Європи і ті, що зареєстровані в офшорах типу Белізу. Іноземці, користуючись бідністю селян, скуповують у них землю за безцінь, а потім віддають її їм же в оренду чи перепродують за вищими цінами²⁹. Більша частина с/г продукції, вирощеної на землях, що належать іноземцям, не потрапляє до румунського споживача, а йде на експорт, стверджує EcoRuralis. Висока концентрація земель у руках нечисленних власників-іноземців, веде до того, що велика частина дотацій від ЄС потрапляє в їх руки. 1% румунських агрофірм отримує понад 50% всіх с/г дотацій ЄС, що виділяють на країну³⁰. Тож через посередників чи створення спільних підприємств з часткою іноземного капіталу до 50%, фактично йде процес скупки землі іноземцями.

У 2012-2013 рр. уряд Румунії розробив пакет довгострокових національних програм по реіндустріалізації держави, енергетичної безпеки тощо, мета яких полягала в підвищенні конкурентоздатності й інноваційному розвитку. До 2020 р. намічено створити кілька великих промислових кластерів, які будуть спеціалізуватися на виробництві традиційної продукції (автомобілебудування) та новітніх видів (ІТ, засоби комунікації та зв'язку, фармацевтики).

²⁷ Ziarul financiar. 2009. 13 martie.

²⁸ Сафонов С. А. (2014). Румыния и современные транснациональные корпорации (на примере концерна Renault). *Научный диалог*. № 7. С. 64.

²⁹ Бутирська І. В. (2015). Цит. праця. С. 223.

³⁰ Итог евроинтеграции: половина сельхозугодий Румынии продана иностранцам. URL : http://www.noimd.ru/news_id/58712 (дата звернення : 23.08.2015).

Енергетична стратегія зорієнтована на енергозбереження, освоєння нових родовищ на морському шельфі, нетрадиційних видів енергоносіїв. Частку імпорту в енергоспоживанні намічено знизити з 23,2% у 2013 р. до 21,8% у 2020 р., імпорту нафти – на 2%, природного газу – на 8%³¹.

Отже, слід наголосити, що важливим завданням адаптації до нових умов, в яких розвивається Румунія як повноправний член ЄС, є «європеїзація» її політичної та економічної сфер, самого менталітету румунського суспільства. Без сумніву, сучасна Румунія – держава, що радикально змінилася в порівнянні з тією, яка в 1989 р. пережила найбухливішу антикомуністичну революцію в ЦСЄ. Румунія прийняла на себе «європейськість» як національний проект тривалого розвитку, але за 10 рр. після вступу не переконала партнерів, що варта довіри, щоб увійти в Шенгенську зону, і охороняти зовнішні межі ЄС.

Глобальна криза 2008-2009 рр., боротьба політичних сил у парламенті, різних інститутах інших гілок влади і за їх межами, неподолана корупція на всіх рівнях – від центральних до місцевих органів, негативно позначилася на життєдіяльності держави. Глибокий спад, який пережила економіка Румунії, робить доволі проблемним впровадження створеного сценарію майбутнього розвитку, висуває нові бар'єри на шляху інтеграційного поступу держави в середині ЄС. Водночас у кризових умовах роль держави не зменшилася. Змінюються форми її діяльності і взаємодії з партнерами. Зростає необхідність зміцнення функції регулювання, контролю над відносинами ринку, збільшується значення функції управління. Європейський досвід свідчить, що все повинно відбуватися в межах загальної соціальної стратегії, яка передбачає вирішення тактичних завдань і постановку перспективних цілей, лише тоді можливий поступальний розвиток суспільства.

Список джерел

1. Бутирська І.В. (2015), Членство Румунії в ЄС та її соціальні реформи. *Історико-політичні проблеми сучасного світу* : Збірник наукових статей. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т. Т. 31-32. С. 220-225.
2. В Румынии приняли новый закон о создании политических партий. URL : <http://romania-today.ru/news/politics/2015/05/07/V-Rumynii-prinyali-novyy-zakon-o-sozdanii-politicheskikh-partiy/> (дата звернення : 03.12.2017).
3. Везуина М.А. (2015), Выгоды и издержки вступления Румынии в Европейский Союз. *Молодой ученый*. №10. С. 1005-1008.
4. Итог евроинтеграции: половина сельхозугодий Румынии продана иностранцам. URL: http://www.noi.md/ru/news_id/58712 (дата звернення : 23.08.2015).
5. Конституция Румынии. Основной Закон. URL: <http://www.wipo.int/wipolex/ru/profile.jsp?code=RO> (дата звернення : 03.12.2017).
6. «Кочевники Европы». Цыгане, власть и общество в восточноевропейских странах. URL: <https://topwar.ru/89371-kochevniki-evropy-tygane-vlast-i-obshchestvo-v-vostochnoevropeyskih-stranah.html> (дата звернення : 14.12.2016).
7. Сафонов С.А. (2014), Румыния и современные транснациональные корпорации (на примере концерна Renault). *Научный диалог*. № 7. С. 60-72.
8. Тиугеа Г.-В. Демократический транзит в Румынии (1989-2014): надежды, достижения, разочарования. URL: <http://magazines.russ.ru/nz/2014/9/5t-pr.html> (дата звернення : 25.03.2017).
9. Язькова А.А. Крах «золотой эпохи» Чаушеску. URL: <http://dacoromania.net/article/%D0%BA%D1%80%D0> (дата звернення : 03.04.2018).
10. Adrian Năstase, condamnat la doi ani de închisoare cu executare în dosarul "Trofeul calității". Care a fost reacția fostului premier. *Mediafax*. București, 2012. 30 Ian. URL: <http://www.mediafax.ro/social/adrian-nastase-condamnat-la-doi-ani-de-inchisoare-cu-executare-in-dosarul-trofeul-calitatii-care-a-fost-reactia-fostului-premier-9189316> (дата звернення : 11.08.2017).
11. Brâncoveanu R. (2006), Sistemul care se încheie. *Sfera politicii*. № 123-126. P. 2.
12. Comisia de fundamentare a Strategiei Naționale de dezvoltare economică. Din lucrările

³¹ Proiecția principalilor indicatori economico sociali în Profil Teritorial până în 2017. Comisia Națională de prognoză. București, 2013 (noiembrie). URL: http://www.cnp.ro/user/repository/prognoza_in_profil_teritorial_toamna_2013.pdf (дата звернення : 08.07.2014).

Comisiei de la Snagov martie-iunie 1995 / Centrul de Informare și Documentare economică. București, 2000. URL: <http://www.cdep.ro/pdfs/snagov95.pdf> (data звернення : 20.03. 2017).

13. Corupția în România: analiză din perspectiva calității vieții. URL: <https://regielive.ro/proiecte/sociologie/coruptia-in-romania-analiza-din-perspec-ti-va- calitatii-vietii-64742.html> (data звернення : 14.08.2017).

14. Danileț C. (2009), Corupția și anticorupția în sistemul juridic. București: Editura C.H. Beck. 209 p.

15. Dincă D. V. (2012), Sistemul administrativ românesc inspirație franceză și adaptare autohtonă. București: Editura Economică. 148 p.

16. Direcția Națională Anticorupție. Comunicat_2017-02-17: Analiza principalelor activități de prevenire și combatere a corupției desfășurate în anul 2016. URL: <http://www.mai-dga.ro/arhive/8777> (data звернення : 28.12. 2016).

17. Enăchescu L. (2006), Aspectele economice ale aderării României la Uniunea Europeană, Revista Sfera Politicii / Uniunea Europeană. România. *Prima zi*. №125. P. 19.

18. Gyorgy Frunda, consilier al premierului Ponta: România nu e colonie americană. Ce ar fi dacă am merge noi în SUA să verificăm situația condamnarilor la moarte? (2012). *România Liberă*. 9 iul.

19. Hurezeanu D. (1990), Revoluția și refondarea societății. *Alternative*. № 5. P. 12-15.

20. Mesajul Președintelui României, domnul Klaus Iohannis, transmis cu ocazia a 10 ani de la semnarea Tratatului de aderare a României la Uniunea Europeană, Comunicat de presă, 25 aprilie 2015. URL: http://presidency.ro/?_RID=det&tb=date&id=15653&PRID=ag (data звернення : 22.05. 2017).

21. Proiecția principalilor indicatori economico sociali în Profil Teritorial până în 2017. Comisia Națională de prognoză. București, 2013 (noiembrie). URL: http://www.cnp.ro/user/repository/prognoza_in_profil_teritorial_toamna_2013.pdf (data звернення : 08.07.2014).

22. Protests Over Austerity Measures Turn Violent in Romania. New York Times. 2012. 15 ianuarie. URL: https://ro.wikipedia.org/wiki/Protestele_din_Rom%C3%A2nia_din_2012 (data звернення: 25.02. 2017).

23. Rapoartele MCV pe Justiție pentru România (2007-2016). Agerpres. URL: <https://www.agerpres.ro/flux-documentare/2017/01/25/rapoartele-mcv-pe-justitie-pentru-romania-2007-2016--09-20-49> (data звернення : 28.12. 2016).

24. Teoria si practica separatiei puterilor in stat. URL: <http://infopolitic.ro/studii/teoria-si-practica-separatiei-puterilor-in-stat-3.html> (data звернення : 14.08.2014).

25. Tratatul de aderarea a României la Uniunea Europeană. 25 aprilie 2005. Luxembourg. URL: http://www.mie.ro/_documente/arhiva_mie/ro/relatiile_ro_ue/tratat.htm (data звернення : 25.03. 2017).

26. Wallace H., Wallace W., Pollack M.A. The Institutional Setting: Five Variations on a Theme. *Policy-Making in the European Union*. Oxford : Oxford University Press, 2014. 616 p.

27. *Ziarul financiar*. 2009. 13 martie.

References

1. Butyrskaya I. V. (2015), Chlenstvo Rumunii v EU ta yiyi sotsialni reformy. *Istoriya-politychni problem suchasnogo svitu* : Zbirnyk naukovykh statej. Chernivtsi : Chernivetskiy natsionalnyj universytet. T. 31-32. S. 220-225.

2. V Rumynii priniali novyj zakon o sozdanii politicheskikh partij. URL: <http://romania-today.ru/news/politics2015/05/07/V-Rumynii-prinyali-novyuy-zakon-o-sozdanii-politicheskikh-partiy/> (data zvernennia: 03.12.2017).

3. Vezuina M. A. (2015), Vugody i izderzhki vstupleniia Rumynii v Evropeiskij Soyuz. *Molodji uchenyi*. №10. S. 1005-1008.

4. Itog evrointegratsii: polovina selkhozugodii Rumynii prodana inostrantsam. URL: http://www.noi.md/ru/news_id/58712 (data zvernennia: 23.08.2015).

5. Konstytutsiia Rumynii. Osnovnoi Zakon. URL: <http://www.wipo.int/wipolex/ru/profile.jsp?code=RO> (data zvernennia: 03.12.2017).

6. «Kochevniki Evropy». Tsygane, vlast i obshchesvo v vostochno-evropeiskikh stranakh. URL: <https://topwar.ru/89371-kochevniki-evropy-cygane-vlast-i-obshchestvo-v-vostochnoevropeyskih-stranah.html> (data zvernennia: 14.12.2016).

7. Safonov C. A. (2014), Rumyniia i sovremennye transnatsionalnye korporatsii (na primere kontserna Renault). *Nauchnui dialog*. № 7. S. 60-72.
8. Tiugea G.-V. Demokraticeskii tranzit v Rumynii (1989-2014): nadezhdy, dostikheniia, razocharovaniia. URL: <http://magazines.russ.ru/nz/2014/97/5t-pr.html> (data zvernennia: 25.03. 2017).
9. Yazkova A. A. Krakh «zolotoi epokhi» Chaushesku. URL: <http://dacoromania.net/article/%D0%BA%D1%80%D0> (data zvernennia: 03.04. 2018).
10. Adrian Năstase, condamnat la doi ani de închisoare cu executare în dosarul "Trofeul calității". Care a fost reacția fostului premier. *Mediafax*. București, 2012. 30 Ian. URL: <http://www.mediafax.ro/social/adrian-nastase-condamnat-la-doi-ani-de-inchisoare-cu-executare-in-dosarul-trofeul-calitatii-care-a-fost-reactia-fostului-premier-9189316> (data zvernennia: 11.08.2017).
11. Brâncoveanu R. (2006), Sistemul care se încheie. *Sfera politicii*. № 123-126. P. 2.
12. Comisia de fundamentare a Strategiei Naționale de dezvoltare economică. Din lucrările Comisiei de la Snagov martie-iunie 1995 / Centrul de Informare și Documentare economică. București, 2000. URL: <http://www.cdep.ro/pdfs/snagov95.pdf> (data zvernennia: 20.03. 2017).
13. Corupția în România: analiză din perspectiva calității vieții. URL: <https://regielive.ro/proiecte/sociologie/coruptia-in-romania-analiza-din-perspectiva-calitatii-vietii-64742.html> (data zvernennia: 14.08.2017).
14. Danileț C. (2009), Corupția și anticorupția în sistemul juridic. București: Editura C.H. Beck. 209 p.
15. Dincă D. V. (2012), Sistemul administrativ românesc inspirație franceză și adaptare autohtonă. București: Editura Economică. 148 p.
16. Direcția Națională Anticorupție. Comunicat_2017-02-17: Analiza principalelor activități de prevenire și combatere a corupției desfășurate în anul 2016. URL: <http://www.mai-dga.ro/arhive/8777> (data zvernennia: 28.12. 2016).
17. Enăchescu L. (2006), Aspectele economice ale aderării României la Uniunea Europeană, Revista Sfera Politicii / Uniunea Europeană. România. *Prima zi*. №125. P. 19.
18. Gyorgy Frunda, consilier al premierului Ponta: România nu e colonie americană. Ce ar fi dacă am merge noi în SUA să verificăm situația condamnărilor la moarte? (2012). *România Liberă*. 9 iul.
19. Hurezeanu D. (1990), Revoluția și refondarea societății. *Alternative*. № 5. P. 12-15.
20. Mesajul Președintelui României, domnul Klaus Iohannis, transmis cu ocazia a 10 ani de la semnarea Tratatului de aderare a României la Uniunea Europeană, Comunicat de presă, 25 aprilie 2015. URL: http://presidency.ro/?_RID=det&tb=date&id=15653&PRID=ag (data zvernennia: 22.05. 2017).
21. Proiecția principalilor indicatori economico sociali în Profil Teritorial până în 2017. Comisia Națională de prognoză. București, 2013 (noiembrie). URL: http://www.cnp.ro/user/repository/prognoza_in_profil_teritorial_toamna_2013.pdf (data zvernennia: 08.07.2014).
22. Protests Over Austerity Measures Turn Violent in Romania. *New York Times*. 2012. 15 ianuarie. URL: https://ro.wikipedia.org/wiki/Protestele_din_Rom%C3%A2nia_din_2012 (data zvernennia: 25.02. 2017).
23. Rapoartele MCV pe Justiție pentru România (2007-2016). Agerpres. URL: <https://www.agerpres.ro/flux-documentare/2017/01/25/rapoartele-mcv-pe-justitie-pentru-romania-2007-2016--09-20-49> (data zvernennia: 28.12. 2016).
24. Teoria si practica separatiei puterilor in stat. URL: <http://infopolitic.ro/studii/teoria-si-practica-separatiei-puterilor-in-stat-3.html> (data zvernennia: 14.08.2014).
25. Tratatul de aderarea a României la Uniunea Europeană. 25 aprilie 2005. Luxembourg. URL: http://www.mie.ro/_documente/arhiva_mie/ro/relatiile_ro_ue/tratat.htm (data zvernennia: 25.03. 2017).
26. Wallace H., Wallace W., Pollack M.A. (2014), The Institutional Setting: Five Variations on a Theme. *Policy-Making in the European Union*. Oxford : Oxford University Press. 616 p.
27. *Ziarul financiar*. 2009. 13 martie.